

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

ГОД. I, БР. 2
ШТИП, 2016

VOL. I, NO 2
STIP, 2016

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. I, Бр. 2
Штип, 2016

Vol. I, No 2
Stip, 2016

ISSN 2545-3998
<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Гурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercrusse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија
ISSN 2545-3998
<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia
ISSN 2545-3998
<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice per year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Д-р Драгана Кузмановска, декан на Филолошкиот факултет во Штип
FOREWORD

Dragana Kuzmanovska, PhD, Dean of the Faculty of Philology in Stip

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Даринка Маролова

ПОСТАПКИ ПРИ ПРЕВЕДУВАЊЕТО НАСЛОВИ НА КНИЖЕВНИ
ДЕЛА ОД ГЕРМАНСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Darinka Marolova

PROCEDURES WHEN TRANSLATING LITERARY WORKS TITLES
FROM GERMAN INTO MACEDONIAN

25 Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev

COMPARATIVE LINGUISTIC ANALYSIS OF RUSSIAN AND ENGLISH
PROVERBS AND SAYINGS

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

35 Igor Grbić

OCCIDENTOCENTRIC FALLACY: DOWNSIZING THE WORLD, OR
KEEPING THE OTHERNESS OF THE OTHER

49 Марија Ѓорѓиева-Димова

ИСТОРИЈАТА КАКО ИНТЕРТЕКСТ

Marija Gjorgjieva Dimova

HISTORY AS AN INTERTEXT

61 Stefano Redaelli

POETICHE MATEMATICHE, MATEMATICHE POETICHE

Stefano Redaelli

MATHEMATICAL POETICS, POETICAL MATHEMATICS

71 Bilge Kaya Yiğit

SİNOPLU SAFAYÎ HAYATI ESERLERİ VE İNEBAHTI VE MOTON'UN
FETHİNİ ANLATAN FETİHNAMESİ

Bilge Kaya Jigit

SAFAYÎ WHO IS FROM SINOP, HIS LIFE, HIS WORKS AND THE
FETİHNAME OF İNEBAHTI AND MOTON

83 Snežana Petrova
L'ACTION TRAGIQUE DES « FURIEUX »: LA MÉDÉE DE CORNEILLE ET SES SOURCES ANTIQUES
Snežana Petrova
THE TRAGIC ACTION OF “FURIOUS”: MEDEA BY CORNEILLE AND ITS ANCIENT SOURCES

93 Eva Gjorgjievska
LES MOTIFS DU MATRICIDE DANS LES ÉCRITS DE JEUNESSE DE MARCEL PROUST
Eva Gjorgjievska
THE THEMES OF MATRICIDE IN THE EARLY WRITINGS OF MARCEL PROUST

99 Mahmut Çelik, Alirami İbraimi
SABİTYUSUF ‘UN “KÖTÜ YÜREKLİ OLAN KİMDİR“ ADLI HİKÂYESİNDE AİLE KAVRAMI
Mahmut Celik, Alirami İbraimi
THE FAMILY IN SABIT YUSUF’S “KÖTÜ YÜREKLİ OLAN KİMDİR?” STORY

107 Славчо Ковилоски
ЗАПИСИ НА МАРГИНИТЕ: ОД КНИЖЕВНОТО НАСЛЕДСТВО НА МАНАСТИРОТ ТРЕСКАВЕЦ
Slavcho Koviloski
RECORDS ON THE MARGINS: FROM THE MONASTERY LITERARY HERITAGE OF TRESKAVEC

КУЛТУРА / CULTURE

115 Трајче Стојанов
ЕДНА МОЖНА КРИТИКА НА БАХТИНОВАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ДОСТОЕВСКИ
Trajce Stojanov
A POSSIBLE CRITIQUE ON BAHTIN’S INTERPRETATION OF DOSTOEVSKY

127 Ана Попова
LES PUISSANCES CÉLESTES ET LA SECONDE VENUE DU CHRIST SUR LES FRESQUES DE SAINT-GEORGES À POLOŠKO
Ana Popova
THE CELESTIAL POWERS AND THE SECOND COMING OF CHRIST IN THE PAINTED DECORATION OF ST. GEORGE AT POLOŠKO

143 Екатерина Намичева, Петар Намичев
АВТЕНТИЧНОСТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ НАСЕЛБИ ВО МАКЕДОНИЈА
Ekaterina Namiceva, Petar Namicev
AUTHENTICITY AND PRIDE OF VERNACULAR SETTLEMENTS IN MACEDONIA

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 159 Regula Busin**
REDEMITTEL AUS SICHT DES FREMDSPRACHLICHEN
ERWACHSENENUNTERRICHTS
Regula Busin
PHRASES FROM THE PERSPECTIVE OF FOREIGN-LANGUAGE ADULT
EDUCATION
- 171 Игор Станојоски**
ФОНЕТСКИ И ФОНОЛОШКИ ДЕВИЈАЦИИ ВО УПОТРЕБАТА НА
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАЈ ПОЛСКИТЕ И УКРАИНСКИТЕ СТУДЕНТИ
Igor Stanojoski
PHONETIC AND PHONOLOGICAL DEVIATIONS IN THE USE OF
MACEDONIAN LANGUAGE BY POLISH AND UKRAINIAN STUDENTS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 185 Весна Мојсова-Чепишевска**
МАКЕДОНСТВОТО КАКО СИМБОЛ НА ГРАДИТЕЛСТВОТО
Vesna Mojsova Cechishevskaa
THE MACEDONIANSHIP AS A SYMBOL OF BUILDING
- 193 Марија Гркова**
ЗА ЧУВАЊЕТО НА ИДЕНТИТЕТОТ НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Grkova
THE MAINTENANCE OF THE MACEDONIAN'S LANGUAGE IDENTITY

ДОДАТОК / APPENDIX

- 199** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

Екатерина Намичева
Петар Намичев

АВТЕНТИЧНОСТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ НАСЕЛБИ ВО МАКЕДОНИЈА

Апстракт: Населбите постојано го губат традиционалниот изглед, а денес од нив се останати мал број коишто може да се заштитат. Идентификувањето на жителите со традиционалната архитектура е една од најважните потреби за разбирањето на културната и историската вредност на нацијата. Грижата за зачувување на населбите потребно е да се остварува преку одредени чекори во форма на иницијативи кои се преземаат од страна на Министерството за култура, од приватните сопственици или од локалните власти за зачувување на амбиенталните карактеристики и одржување на состојбата на делови од историските градски јадра.

Начинот на зачувување на автентичноста и создавање на подобра слика за традиционалните населби е потребно да се оствари преку одржување на годишни традиционални манифестации, поврзување на историските споменици и комплекси со мрежата на музејски и други институции од областа на културата, преку поддршка на приватните сопственици, негување на долгорочна културна политика, примена на различни мерки на интервенции врз одредени комплекси на споменици, стимулирање на развој на викенд населби со автентичен изглед, интензивна јавна информираност и едукација на населението.

Идентификувањето на населението со традиционалната архитектура е многу значајно и има големо влијание врз заштитата на автентичноста и нејзиното инкорпорирање во современата архитектура. Потребно е ние да го хармонизираме јазикот на високата култура и јазикот на националната традиција преку разбирањето на просторот, зашто процесот на градење е различен во руралните и во градските населби.

Клучни зборови: *населби, куќа, наследство, автентичност, култура, пејзаж.*

Вовед

Традиционалната архитектура, која потекнува од периодот на 19 и почетокот на 20 век, претставува значаен дел од културното наследство на Македонија. Положбата на територијата на Македонија во централниот дел на Балканот претставувала простор за зголемени влијанија кои се содржани и изразени преку големиот број на типови куќи. Во таа смисла живеалиштата опфаќаат значаен дел од етнологијата, со одредена просторна структура, функционалност и вредности во материјалната, социјалната и духовната култура. (Norberg-Sulc, 1990).

Традиционалната архитектура во Македонија го достигнува својот највисок развој од економски и социјален аспект во периодот од 17 до 19 век и

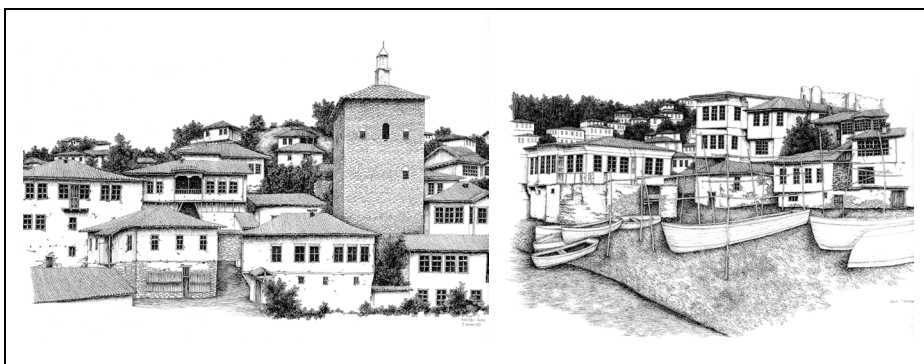
на почетокот од 20 век кога се изградени најзначајните примероци на станбени градби. Фактори кои влијаеле врз генезата на традиционалната куќа се личните учества на талентираните анонимни мајстори и градители кои ја создале базата за формирање и развој на традиционалната архитектура.

Слично како и во сите други сфери на традиционалното творештво и фолклорот, во оваа област, одредени вредности и достигнувања во архитектурата, кои произлегуваат од поединечните напори на надарени мајстори и градители, станаа идентификувани низ еден долг процес на подобрување во градежништвото и естетиката до моментот кога се оформени и препознатливи како културни добра. Притоа е создадена можност да се идентификуваат симболично со етничката култура на одредена етничка област, етнички регион или на целата етничка територија во рамките на културната сфера. На овој начин народот го идентификува живеалиштето со стекнатите карактеристики на невербални етнички симболи. (Мирчевска, 2007).

Македонската традиционална куќа се поставува главно на стрмен терен, откако била прилагодена на географските услови, при што се создадени креативни решенија со максимално искористување на просторот. Архитектонските решенија во голема мера се прилагодени на човековите потреби и мерки, со компонирање на простор за удобно живеење.

До почетокот на 20 век, приземната куќа, или едноделната куќа, која била присутна како форма во текот на подолг временски период, претставувала живеалиште кое било изградено на планински места, во котлините, на ридски терен или во населбите покрај езеро. На тој начин се задоволени потребите на едно семејство и економскиот пристап, куќата да биде изградена од камен со масивни ѕидови, концепт кој бил доминантен и во екстериерот на куќата.

Затворениот тип на куќи со поголеми димензии и интензивно надворешно обликување биле подложени на влијание на урбаните куќи и европскиот стил во архитектурата од истиот период. (Чипан, 1964).

Слика 1

Населби со автентичен традиционален изглед (Кратово, Охрид)

Традиционалната куќа, прилагодена на локалните потреби и верувањата на семејството, имала најголемо влијание врз распространетоста на изградба на куќата од типот *чардаклија* во сите региони во Македонија. Сепак, тие главно се задржани на руралните карактеристики во однос на начинот на кој тие се користат, и местото на изградба во односот кон улицата, што претставува структура со високо естетски карактеристики на внатрешното и надворешното обликување. (Намичев, 2009).

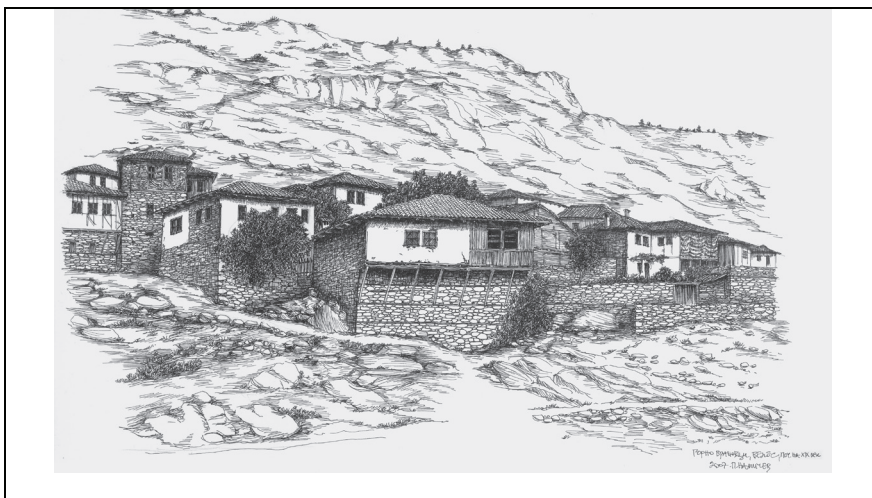
Структурата на традиционалните населби била дело на голема група на занаетчиите и селани кои се занимавале со занаетчиска работа и одредена градежна техника, со локалните материјали и со одреден степен на естетско изразување. Воведувањето на елементите на балканскиот ориентален тип на куќа најчесто се изразени во внатрешноста, а помалку во просторната форма на станот. (Грабријан, 1986).

1. Типови на населби

Според формата најчесто градени населби на тлото на Македонија се од збиен и поретко од разбиен тип. Типот на населба со густо поврзани улици и збиен распоред на куќи произлегол од потребата за градење на безбедни и економски оправдани станбени простори, во услови на периодот на османлиското владеење. Поставени на конфигурација на стрмен или рамничарски терен, збивањето на куќите формира одредена слика и панорама за пристапот кон населбата. Зачувувањето на амбиенталните, архитектонско-градежните и пејзажните карактеристики на населбите претставува приоритет за населбите со традиционален изглед. (Томовски, 1996).

Населбите со традиционален израз, содржат елементи од урбаната содржина, плоштадни површини, улична мрежа на сокаци, мостови, кули и историски објекти околу кои се формираат чаршиите како носители на економската моќ на населбите.

Помалите градови поради нивната пасивност во урбаниот развој во поголема мера го имаат сочувано автентичниот изглед (Кратово, Крушево, Берово). Чаршиите со традиционален начин на функционирање со мали дуќани и концепти на занаетчиски објекти, сè уште се одржливи трговско-економски комплекси околу кои се одржува автентичната форма на изгледот на населбите. Во урбаната форма на чаршиите доминираат објекти од османлискиот период, од сакрален карактер (џамиите) и од јавен карактер (ановите, амамите и безистените) кои во средините каде што се зачувани се историски објекти околу кои се поставени дуќаните (Битола, Скопје, Штип, Кратово). Сите овие објекти на одреден начин учествуваат во формирањето на духот на градот, односно препознатливите силуети произлезени од архитектонско-градежната концепција на јавните и станбените објекти. Преку препознатливоста на одредена населба со сочуван урбан или рурален амбиент со историски карактеристики, можеме да констатираме дека е одржана автентичноста и традицијата на местото. (Чипан, 1978).

Слика 2

Селска населба со традиционален изглед (Горно Врановци, Велес)

Населбите од збиен тип се карактеристични по својата густа поставеност на објектите, произлезени од безбедноста и рационалната искористеност на просторот. Системот на густа структура на објектите создава можности за добивање на динамични визури, преку контрастот на темните и светли волуменски габарити, со примена и на одреден колорит, да се формира композициска препознатлива автентична слика на населбата (Велес, Охрид).

2. Состојбата на населбите

Одредени населби се напуштаат со зголемена миграција на населението поради немање одредени економско-општествени услови. Постепеното иселување остава трага преку руинирањето на куќите кои не се одржуваат, како напуштени простори ги губат архитектонско-градежните карактеристики. На тој начин се менува сликата на населбата, каде што старите дотраени објекти исчезнуваат од населбата, и доминацијата на духот на распоредот на куќите добива изменета слика надвор од првичниот контекст на силуетите на куќите. (Којик 1975).

Одредени чекори во форма на иницијативи се преземаат од страна на Министерството за култура на Република Македонија, од приватните сопственици или од локалните власти за зачувување на амбиенталните карактеристики и одржување на состојбата на делови од историските градски јадра:

♦ Министерството за култура во својата планска програма за заштита на традиционалната архитектура го реализира проектот за обновување на фасадите на најзначајните зачувани објекти од староградската архитектура од 19 и почетокот на 20 век. Преку обновувањето на објектите се негува и се поттикнува зачувувањето на традиционалниот градски пејзаж. Реализирани се

неколку објекти кои се делумно адаптирани или комплетно реконструирани, како музејски објекти: музејска зграда во Велес (музејски простор на куќата на семејството Касапови, 2001 година), во Штип (музејска зграда во Ново село, Штип, 2015), во Ресен (музејска зграда во адаптиран конак, 2014), Кратово (неколку средновековни кули) и други. Исто така, извршени се интервенции на неколку амбиентални јадра на улични блокови на куќи, како на ул. „Алабакови“ во Велес (2000 година), со што се зачувуваат одредени објекти, а со тоа и вредности на визуриите во градот. Изградбата на комплексот „Македонско село“ во Нерези (Скопје, 2016), исто така, претставува дел од насоките за зачувување на одредени амбиенти со традиционални вредности по пат на реизградени објекти со традиционален стил. Притоа објектите се наменети за современа музејска и угостителска намена, каде што се претставени сите позначајни карактеристики на традиционалните занаети во Македонија;

◆ Локалните власти стимулираат одредени проекти или поддржуваат индивидуални проекти за оживување на туризмот и понуда на сместувачки капацитети кои нудат традиционални амбиенти за престој (Охрид, Крушево, Битола). Оваа форма на ревитализација на заштитените традиционални вредности се реализира преку интердисциплинарен пристап на активно вклучување на универзитетската заедница, невладиниот сектор и приватните сопственици на објектите (Преспа, Полог);

◆ Индивидуалната иницијатива на приватните сопственици за реновирање и адаптација на објектите претставува пример на одржување и заштита на архитектурата од овој период. Примери на индивидуални адаптации и реконструкции кои го поттикнуваат развојот на туризмот се реализирани во Вевчани, Охрид, Крушево и други;

◆ Одредени угостителски комплекси кои поддржуваат традиционален начин на подготовка на исхрана сè повеќе се градат и се развиваат со што на одреден начин се внесува зачувувањето на одредена форма на негување на традиционалното кулинарство во угостителската област, но и при начинот на градењето на објектите со одредени елементи од традицијата (Кумановско, Крива Паланка).

Преку наведените форми на грижа за зачувување на традиционалните вредности на градбите и со тоа на автентичноста на архитектурата и пејзажот на населбите се постигнуваат одредени резултати за заштита на градителското наследство.

Во најкритична состојба се селските и градските населби во кои бројот на населението се намалува. Особено е очигледна појавата на изумирање на селските населби во планинските предели каде што куќите сосема се уништуваат. Покрај намалувањето на градежниот фонд на објекти со традиционални вредности, исчезнуваат и одреден број на населби, а со тоа се губат и вредностите на природниот пејзаж.

Под поимот на автентичност на населбите кои имаат историски вредни објекти се подразбира и современ пристап во решавањето на зачувувањето на одредени историски вредности. Тоа се постигнува не само преку едноставно повторување на формите и замена на одредени делови туку може да се

толкува и на одреден современ начин, со примена на современи материјали и форми кои асоцираат автентичност или преку стилизација на формата, кои се довиваат во насока на почитување на одредена автентичност на формата. Особено кај руинираните објекти може да се примени конзерваторски метод на реконструкција на постоечкиот објект при што се применуваат одредени отстапувања на димензиите, примената на современи материјали со надворешно обликување со традиционални детали и со минимум вградени традиционални материјали. Притоа се следи насоката на завршната архитектонска форма која на модерен начин ја задржува линијата на негување на автентичноста, преку формата и минималниот процент на употребени традиционални материјали.

Потребни се анализи за постојните состојби и очекувањата на корисниците (населението) за одреден објект за живеење. Потребни се анализи за сите влијателни фактори (економските, социјалните, општествените) кои имаат улога врз создавањето на завршната форма и чинењето на станбените објекти. Сето ова влијае врз одлуките на сопствениците за добивање на завршна форма на своето живеалиште, со директно влијание врз автентичноста на населбата. Притоа се потребни анализи на одредени статистички истражувања на одлуките кои влијаат врз изборот на живеалиште, заради насоките кои се преземаат, а кои директно влијаат врз формата и автентичноста на населбата. (Mourato, 2002).

3. Идентификувањето на населението со градителското наследство

Идентификувањето на граѓаните со традиционалната архитектура е еден од најважните потреби за разбирање на културните и историските вредности на нацијата. Вредностите на градителското наследство се базираат на нашиот однос кон традиционалната архитектура и на личните знаења за наследството кај секој поединец. Преку идентитетот може наследството да се препознае и да се вреднува. Селото постепено ја губи цврстата слика за традиционалните вредности и денес постојат само мали делови кои се зачувани. Постои континуирано згаснување на народната култура и традиционалниот начин на живот (традиционални објекти, обичаи, традиционални предмети, носии и слично).

Зајакнувањето на идентификувањето на населението со традиционалната архитектура зависи од неколку насоки на дејствување:

◆ Потребно да се има долг приод на континуирана еволуција на традиционалните објекти, во текот на неколку генерации со цел да се создаде јавното мислење кое ќе биде доволно силно, преку кое јавноста ќе ја развие свеста за вредноста на културното наследство и за значењето на нивното идентификување со културното наследство. Влијанието на свесноста за постоењето на вредностите на објектите и населбите со традиционална форма во најголема мера зависи од воспитувањето на новите генерации, преку едукацијата и контактот со постарите генерации, односно во рамките на семејствата. Односот и љубовта кон сопствената традиција се гради низ повеќе генерации при што во свеста на најмладите се создава поврзаност кон традиционалните простори и објекти. (Fielden, 1979);

◆ Преку контактите со традиционалните објекти во континуитет, со применување на интерактивен пристап, ќе биде полесно да се анимира одредена социјална или интелектуална група на граѓани. Овој начин се реализира со организација на јавни настани, едукативни програми, проекти од областа на едукацијата и образованието кои се одржуваат во комплекси или во објекти со историски вредности, како дел од културното национално наследство;

◆ Зголемување на инвестициите во културната едукација на идните генерации и презентација на културното наследство на населението:

– Активности за реализација на изложби при што во непосреден контакт, преку содржината на изложбите, се влијае врз следните генерации со тоа што им се презентираат најзначајните карактеристики на културното наследство;

– Современи манифестации поврзани со традиционалните градби – настани од областа на современото живеење, теми кои ги преокупираат различните генерации, поврзани со начинот и можностите на искористување на традиционалните простори и историски објекти;

– Музеите на отворено претставуваат форми на современа заштита на објекти од градителското наследство, каде што се презентираат во еден комплекс национални различни објекти од различни региони, по пат на одреден конзерваторски метод на адаптација или дислоцирање на целосни објекти, со цел да се заштитат одредени примероци со високи архитектонско-градежни вредности и да се оформи простор за нивна презентација на пошироката јавност;

– Работилниците за традиционалната архитектура претставуваат едукативна форма на анимирање на одредени целни групи за организација на едукативни и информативни работни групи кои се специјализирани за областа на културното наследство. Тие, според начинот на работа, опфаќаат повеќе различни генерации и имаат видлив ефект за зголемување на свеста на населението.

4. Одржување на автентичноста на традиционалната архитектура

Повеќе населби се изолирани од урбаната инвазија, најмногу во планинските области каде што повеќе може да се задржи автентичноста на локалните услови на куќите. Во урбаните населби потешко е да се задржи автентичноста на соодветно ниво.

Многу често постојат различни толкувања за автентичноста. Вообичаено постои осуда за уништувањето на автентичноста на градбата при процесот на пренесување (дислокација) на одреден објект во музејскиот простор. Најдобро е да се зачуваат сите карактеристики на автентичноста, што значи да се зачува објект *in situ*. (Brguljan 1985). Но, многу често не постои шанса да се сочува објект затоа што никој не го користи и притоа не се зачувува единствената автентична околина. При пренесувањето на објектите во музеј (на отворено) навистина ја губиме животната средина, но притоа се зачувува материјалот, технологијата, системот на градбата и нејзината форма. Концептот на одржливост на културата се базира врз идејата на културниот

идентитет и континуитет, па затоа при изградбата на нови згради потребно е да се следи истиот конзистентен модел на промени или вредностите на димензиите на просторот. Постојат повеќе контрадикторности на традиционалниот и современиот урбан живот. (Greer, 1998).

Како да се задржи автентичноста и да се направи подобра слика за традиционалните населби:

а) Да се создаде традиција во организирањето на локални манифестации кои се одржуваат еднаш годишно. Промоцијата на културниот туризам бара проактивен пристап. Овие манифестации опфаќаат голем број на целни групи и формата на нивно одржување еднаш годишно создава кај корисниците навика за посветеност кон настаните, а со тоа и однос кон културното наследство со респект и создавање на место во потсвеста за вредностите на традицијата;

б) Историските градби треба да бидат поврзани со музеи, културни домови и туристички атракции. Поврзаноста на објектите од културното наследство се наоѓа во одредена состојба – тие се прилагодливи на одредена намена и активност. Тие содржат изложбени концепции во затворен или отворен простор. Потребно е, со помош на туристичките организации, тие објекти да се вклучат во одредени стандардни комерцијални програми на организација поради нивното културолошко значење;

в) Стимулирање на сопствениците на традиционални куќи да ги обноват, да ги реновираат и да извршат конзервација на некои делови од нивните куќи (екстериери и ентериери). Вклучувањето на сопствениците на станбените објекти во населбите со традиционален изглед зависи, пред сè, од нивната свест, но и од законската регулатива на интервенции во објектите од културата. (Brguljan, 1985). Стратегијата на нивна заштита на општествено ниво претставува долготраен повеќедецениски (дури и повеќедековен) процес на грижа и интервенции со различни нивоа на заштитни мерки. Потребно е да се пронајде и да се примени соодветен конзерваторски метод (адаптација, реконструкција или конзерваторска интервенција) за соодветната состојба на различни објекти, односно да се поедностави целиот административно-стручен процес, за полесно снаоѓање на сопствениците, и реализација на заштитата на објектите;

г) Потребно е да се создаде и да се реализира период на културна политика на локално или на државно ниво. Потребна е долгорочна и систематизирана политика на заштита на спомениците што ќе овозможи да се добијат резултати на долгорочен период. Карактерот на спомениците и нивниот обем бара долгорочен пристап во решавањето на заостанатите проблеми кои се појавуваат за нивна афирмација;

д) Да се подготват долгорочни планови за малите или за големите просторни блокови од градовите со традиционална архитектура и за традиционалните згради во селата со долга традиција кои се и денес во функција. Одредени делови од населбите, според нивниот карактер на комплексни просторни градби, бараат и различен третман на секој од нив поединечно. Притоа се потребни различни мерки за интервенции, според стручните анализи кои се применуваат на секој од нив посебно. На овој начин,

соодветно за секоја групација (комплекс), се создава активен простор за одредена намена (или се задржува постоечката намена) со што на комплексот му се обезбедува соодветна грижа. (Marasovic 1985).

ѓ) Да се стимулира развојот на нови викенд населби кои содржат традиционални вредности на градбите. Голем дел од објектите со традиционални вредности сè уште се користат за престој, како повремени објекти, за викенд и годишни одмори. Овој пристап и намена е доста значајна, при што грижата на секој поединец-сопственик зависи од свесноста на корисникот и неговата намера да го зачува во автентична состојба објектот кој најверојатно се користи во континуитет низ неколку генерации;

е) Вклучување на јавноста. Реакцијата на јавноста покажува дека граѓаните не ги разбираат целосно проблемите на културно-историското наследство на земјата. Потребно е да се направат напори за да се реализираат активности што ќе бидат интересни за населението, преку поставување на интерактивни изложби и предавања за вредностите на водењето на традиционални објекти и сликата на населбите.

Основа на сите активности треба да бидат информации за општеството во целина. На тој начин ќе биде полесно да се информира населението за принципите на постоењето на традиционалната архитектура, за да бидат подобро поврзани со проблемот на животната средина. Населението мора да биде вклучено повеќе позитивно во процесот за зачувување на сите традиционални вредности, а добро е да се претставуваат музејски збирки кои би можеле да бидат сместени во локалната кафеана или во училиштето, па така чувството на сопственост да се прошири и на заштитата на традиционалната форма на историските населби.

Владата треба да ги развива стандардите за националното културно наследство. Потребно е да се работи на национална стратегија за недвижно културно наследство. Треба да се вклучи населението во поставувањето на приоритети и донесувањето на одлуки за неговото културно наследство, односно луѓето треба да бидат консултирани за одлуките во врска со зачувувањето на јавните куќи или делови од населени места. Многу е важно да се направи паралела меѓу културното наследство и животната средина. (Nešković, 1986). Потребно е најголемиот број од населението да разбере дека опстанокот на природната средина е тесно поврзан со квалитетот на нивните лични животи во традиционалните куќи.

Во јавните статистички податоци половина од населението се повеќе запознаени и би сакале да имаат традиционални објекти во нивната населба, во најблиската локална област, во близина на нивните домови. Но, нивното мислење е дека е подобро да се живее во современи услови, бидејќи традиционалната архитектура не нуди основни услови за задоволување на современите стандарди, односно дотраеноста на архитектонско-градежната концепција на објектите не дозволува да се комбинира со современи материјали. Ова мислење преовладува уште од средината на 20 век, кога миграцијата од село во урбани населби почна да се зголемува со силен интензитет. За подобрување на ваквата состојба:

◆ Потребно е да се користи Интернет, социјалните мрежи и повеќе конвенционални методи за ширење на информации, што создава рамка за основните насоки за претставување на традиционалното наследство. Дигитализацијата на податоците за вредностите на културното наследство ја поттикнува свеста и нуди повеќе информации за нивната вредност, со што се олеснува едукативниот процес на населението и на корисниците. Зголемувањето на фондот на проекти поврзани за информативната и туристичката концепција за полесен пристап претставува значаен фактор за зголемување на свеста за вредноста на културното наследство;

◆ Изработка на стручна документација, соодветно законодавство, реализација на урбанистички план каде што ќе биде вклучена традиционалната архитектура. Системот на обработка и создавање на документација за градителското наследство претставува добра база за почеток на различни процеси на нивна заштита што влијае врз зголемувањето на свеста на населението за зачувување на автентичноста на градителското наследство;

◆ Во куќите на традиционалната рурална архитектура да се применува конзервација и обнова за потребите на корисниците. Потребно е да се усвојат одредени методи на адаптација и објектите да се претворат во спомен музеј, ресторан, хотел и слично. Сепак, најголем дел од куќите се одржуваат од страна на семејствата кои ги користат за одмор, обично во летниот период, поради острата планинска клима. Галичник во 1975 година како населба била вклучена во листата на заштитено наследство како историски ансамбл на рурално-архитектонски, уметнички и научни вредности. Потребно е режимот и мерките за заштита да резултираат со донесување прописи за превентивни мерки за заштита на селото до времето кога неговото урбанистичко планирање било завршено. Заштитните мерки се однесуваат на употребата на градежни материјали, димензии на објектите, украсување на внатрешниот простор, уредување на животната средина, сообраќајните прописи како и користењето на земјиштето. (Дапчев, 1981);

◆ Повеќето куќи се во добра состојба и процесот на нивна адаптација за различна употреба е во тек, при што се вклучуваат хотелски структури, занаетчиски работилници, музејски простории итн., секако, во согласност со можностите кои се нудат од страна на развојот на културниот туризам;

◆ Преку уредување на мали етно-населби и етно-паркови е зачувана кохерентноста на културните и историските пејзажи и архитектонските вредности. Завршната фаза резултира со креативни методи на конзервација и современ музеолошки и економски пристап на заштита.

Комплексот на етно-паркот „Пијанец“ зафаќа површина од 6.000 м², а се наоѓа покрај тврдината на населбата Град (Општина Делчево). Тој комплекс се состои од три различни типови на куќи од регионот, мелница, трло за овци, амбар, кошеви, два моста, печка итн. Комплексот на етно-паркот е замислен како активен простор со работилници за различни локални занаети, мелница за жито, ресторан кој нуди традиционална национална кујна, музејски простории и отворен простор за активен културен туризам. Овој парк е од регионално значење во врска со развојот на туризмот и подигањето на

свеста за вредностите на наследството. Имајќи предвид дека структурите на станбените објекти беа во руинирана состојба и нивното повторно лоцирање не беше можно, тие се подложени на процес на реконструкција, со примена на локални градежни материјали и на традиционалниот начин на изградба. Локалното население било активно вклучено во изградбата и во одржувањето на музејскиот комплекс. Овој проект претставува пример за активно вклучување на населението во изградбата и одржувањето на еден музејски комплекс и негово вклучување во едукативно-туристичката концепција на локално ниво. (Намичев,2005).

Заклучок

При изградбата на нови комплекси на современата архитектура потребно е тие да бидат усогласени со традиционалните структури за совладување на недостатоците и на меѓусебните конфронтации на два различни пристапи во урбанизмот. Тоа ќе создаде автентична слика и ќе создаде можност да се задржи гордоста на народната традиција. Оваа успешна хармонија меѓу старото и новото може да ни покаже во која насока треба да оди традицијата. Ако го пропуштиме знаењето и сензуалната врска со традицијата, не може да се квалификува тоа како вредност. Потребно е да се пронајде друг начин да се признае и да се почитува вредноста на наследството. Притоа е важно да се изврши адаптација на автентичната традиционална архитектура за целите на културниот туризам.

Според јавните статистики постои многу низок процент на население кое живее автентичен живот во традиционална куќа или во реновиран простор, на оние во урбаните населби. Десет проценти од населението живее во руралните населби, што не е доволно, па постои итна потреба за создавање на долгорочна политика. Потребно е да се направи пристап во кој традиционалната архитектура мора да има многу силна позиција во зачувувањето на традиционалната средина. Идентитетот на населбите се развива во континуитет во текот на изминатите неколку векови.

Многу е важно и прашањето за свеста на луѓето. Потребно е да се постигне уште повеќе – населението едноставно да биде свесно за културното наследство. Императив претставува кога граѓаните го прифаќаат значењето на културното наследство и улогата што ја играат во збогатувањето на животот на поединците и на самото општество. Тоа се постигнува само кога населението ќе чувствува дека има личен придонес во процесот, како дел од структурата на нивното лично искуство и историја, што тие навистина го ценат. Кога луѓето го достигнуваат стадиумот да почитуваат одреден однос кон наследството, тие секогаш ќе издвојат енергија и ресурси за тоа.

Можеме да заклучиме дека, и покрај меѓусебните влијанија во рамките на Балканскиот Полуостров, создадените културни и антрополошки вредности на населбите и живеалиштата кои ги користи православно население се рефлектираат врз сопствениот етнокултурен бренд кој се манифестира преку локалните варијации на вредности со карактеристика на невербални етнички симбол на одреден етнички регион или етничка група. Македонското село и македонската куќа ги содржат и ги негуваат своите локални градежни форми,

независно од влијанијата на градската куќа која во 19 и почетокот на 20 век содржи импорт на влијанијата од европските стилски групи во архитектурата и градежништвото.

Треба да се земат предвид и културно-антрополошките аспекти на просторот за живеење кој е создаден според обичаите и верувањата, угледот и значењето на животниот простор. Македонското село и македонската куќа може да се дефинираат како автентична вредност во македонската популарна работа во специфични културни и историски услови и социјалната структура на македонското село во 19 и почетокот на 20 век.

Во исто време, македонската селска куќа се следи низ сите фази на технички, социјален и духовен развој на перцепција на просторот, занаетчиските вештини, човечкиот амбиент на внатрешноста и надворешноста, еколошки и ерго логички вредности.

Во 21 век потребно е да се зачува културниот идентитет и разноликост кои во архитектурата се креирани врз основа на континуитетот на уникатен карактер на куќите. Традиционалното градителско наследство треба да се сфати како средство за сегашниот и за потенцијалниот иден развој. За зачувувањето на културните ресурси потребни се и соработка и напори за интердисциплинарен преглед. Со примена на нашето знаење и размена на идеи и искуства може да се научи и да се постигне одредено единство, а со тоа и да се збогати светската култура со својата разновидност.

Современата архитектура внесува сосема малку од вистинските вредности на традиционалната архитектура. Треба да се создаде систем на вредности со цел да се надмине линијата помеѓу традиционалното и современото архитектонско наследство. Притоа не е доволно само да се преземе уметничката форма како поддршка, туку е потребно спроведување на автохтоните вредности на традиционалните простор, структура, форма итн., што ќе доведе до создавање вистински однос со архитектонско наследство.

Идентификувањето на населението со традиционалната архитектура е многу важно и има големо влијание врз зачувувањето на автентичноста и нејзиното инкорпорирање во современата архитектура. Потребно е да се усогласат јазикот на високата култура и јазикот на националната традиција и тоа со елементи за разбирање на просторот во кој процесот на градење е различен во руралните и во урбаните населби.

Библиографија

- Burnham, B. (1974). *The protection of Cultural Property*. Handbook of National legislation. Tunis: Ceres Productions.
- Brguljan, V. (1985). *Megjunarodni sistem zaštite kulturnih i prirodnih dobara*. Zagreb.
- Clark, W. A. V., & Dieleman, F. M. (1996). *Choice and outcomes in the housing market*. New Brunswick: Centre for Urban Policy Research.
- Fielden, B. M. (1979). *An introduction to conservation of cultural property: United nations educational, scientific and cultural organization*. Skopje: Kalamus.
- Greer, N. R. (1998). *Architecture transformed. New life for old buildings*. Gloucester: Rockport publishers.
- Marasovic, T. (1985). *Aktivni pristup graditeljskom nasljeđu*. Split: Sveučilište u Splitu.

- Mourato, C. & Mazzanti, M. (2002). *Economic Valuation of Cultural Heritage, Evidence and Prospects, Assessing the Values of Cultural Heritage*. Los Angeles: The Getty Conservation Institute.
- Nešković, J. (1986). *Revitalizacija spomenika kulture*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet.
- Zivković, M. (1975). *Seoska arhitektura i rurizam*. Beograd : Gradjevinska knjiga.
- Namicev, P. (2005). *Etno park Pijanec, rekonstrukcija tradicionalnog stanovanja*. Kumrovec: Muzeji hrvatskog zagorja, Muzej Staro selo, 122-131
- Norberg-Sulc, K. (1990). *Stanovanje (Staniste, urbani prostor u kuca)*. Beograd: Naučna knjiga.

*

- Грабријан, Д. (1986). *Македонска куќа или преод од стара ориенталска во современа европска куќа*. Скопје: Мисла.
- Дапчев, Ѓ. (1981). *Режим и мерки за заштита на селото Галичник*. Скопје: Културно наследство, VIII, РЗЗСК, 71-85.
- Којиќ, Б. (1975). *Сеоска архитектура и руризам*. Београд: Граѓевинска књига.
- Мирчевска, М. (2007). *Вербални и невербални етнички симболи во Горна Река*. Скопје: ПМФ, Институт за етнологија и антропологија.
- Намичев, П. (2009). *Селската куќа во Македонија*. Скопје: Управа за заштита на културното наследство.
- Томовски, К. (1996). *Населби и народна архитектура, Етнологија на Македонците*. Скопје: МАНУ.
- Чипан, Б. (1964). *Стара македонска архитектура, вредности и културна традиција*. Скопје: МАНУ.
- Чипан, Б. (1978). *Македонските градови во XIX век*. Скопје: МАНУ.

Ekaterina Namiceva, Petar Namicev

Authenticity and Pride of Vernacular Settlements in Macedonia

Abstract: The settlements gradually loose the strong traditional panorama, therefore today only small parts that we can preserve that represents some kind of "historical reminiscence" are left. Identification of population with vernacular architecture is one of the most important needs for understanding the cultural and historic power of the nation. Taking care of the preservation regarding the traditional settlements needs to be exercised through certain steps in the form of initiatives undertaken by the Ministry of Culture, by private owners, local authorities in order the ambient characteristics to be preserved and to be maintained the condition of certain parts from the historic urban cores. The way to keep authenticity and make a better visual impression of vernacular settlements is through maintaining annual traditional manifestations, making connections between the historic monuments, complexes, with museum networks and other cultural institutions, by giving support to private owners, nurturing the long term cultural politics, application of various measures of interventions on certain complexes of monuments, stimulating development of weekend neighborhoods with authentic appearance and intensive public awareness and education of the population.

Identification of the population with vernacular architecture is very important and has big influence on the preservation of its authenticity and its incorporating in contemporary architecture. We must harmonize the language of high culture and the language of national tradition by understanding the space, way of building, in which the building process is different in rural and urban settlements.

Key words: *settlements, house, heritage, authentic, culture, ethnic, land scape.*

